

UNIwersytet Łódzki
Instytut Psychologii
Zakład Psychologii Zdrowia

Smugowa 10/12 91-433 Łódź
tel: (0-42) 665-55-12 fax: (0-42) 665-55-83
e-mail: noginska@uni.lodz.pl

Prof. dr hab. Nina Ogińska-Bulik
Instytut Psychologii
Uniwersytet Łódzki

**Rada ds. Nauki Instytutu Psychologii Uniwersytetu
Gdańskiego**

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Olszewskiej

**Psychospołeczne uwarunkowania jakości życia i zadowolenia z pracy pracowników ochrony osób
i mienia**

Promotor:

Prof. dr hab. Teresa Rostowska

Rozprawa doktorska mgr Sylwii Olszewskiej podejmuje istotną i wciąż aktualną problematykę, jaką jest poszukiwanie psychospołecznych wyznaczników jakości życia. Problematyka ta od wielu lat budzi duże zainteresowanie badaczy w wielu krajach. Wynika to z jednej strony z naturalnego dążenia człowieka do poczucia szczęścia – stąd poszukiwanie czynników je warunkujących. Z drugiej strony jest to wynikiem niejednoznaczności pojęcia jakości życia, istniejących wielu teorii (nie tylko psychologicznych), próbujących wyjaśnić czym jest jakość życia i od czego zależy. Na podkreślenie zasługuje podjęcie tej problematyki w odniesieniu do sytuacji pracy, poprzez przeprowadzenie badań

wśród pracowników ochrony – grupie rzadko poddawanej badaniom. Co więcej, Autorka analizuje zarówno ogólną jakość życia, jak i zadowolenie z pracy.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska składa się z 8 rozdziałów i liczy, wraz z bibliografią, 258 stron. Pierwsza – teoretyczna część pracy obejmuje trzy główne rozdziały, z których pierwszy dotyczy problematyki jakości życia, drugi roli osobowości i stresu w kształtowaniu jakości życia, a trzeci poświęcony został charakterystyce zawodu pracownika ochrony mienia.

Lektura teoretycznej części pracy nie budzi zastrzeżeń. Autorka, na podstawie bogatej literatury, bardzo wnikliwie omawia pojęcie jakości życia, teorie i modele, uwzględniając nie tylko psychologiczne, ale także socjologiczne i medyczne podejście do jakości życia. Ponadto, przedstawia rolę osobowości i doświadczanego stresu w pracy w kształtowaniu jakości życia. Wśród istotnych walorów części teoretycznej rozprawy doktorskiej należy zwrócić uwagę przede wszystkim na:

- uwzględnienie zagadnienia, jakim jest jakość życia małżeństwa i rodziny – gdyż są one powiązane z zadowoleniem z pracy;
- uwzględnienie związków jakości życia ze zdrowiem;
- wskazanie roli zasobów (potencjałów zdrowia) w kształtowaniu jakości życia;
- wskazanie na związki między zmiennymi socjodemograficznymi (w tym płci i zajmowanego stanowiska) z wymiarami jakości życia.

Do słabszych elementów przedstawionej do recenzji rozprawy doktorskiej zaliczam nieuwzględnienie koncepcji stresu zawodowego, opisanych również w polskiej literaturze. Autorka ograniczyła się jedynie do zaprezentowania wybranych klasyfikacji stresorów występujących w miejscu pracy. Sądzę także, że charakterystyka osobowości według modelu Wielkiej Piątki, powinna być przedstawiona nieco wcześniej niż to uczyniła Autorka (w przyjętym układzie rozprawy, Autorka najpierw pisze o związkach osobowości, uwzględniając model Wielkiej Piątki, z różnymi zmiennymi, w tym z jakością życia, a następnie dokonuje charakterystyki wymiarów osobowości, wchodzących w skład tego modelu).

Kolejne rozdziały pracy (4- 8) obejmują część metodologiczną – w której Autorka przedstawiła cel badań, sformułowała pytania, hipotezy badawcze, dokonała charakterystyki osób badanych i zastosowanych narzędzi pomiarowych – oraz wyniki badań. Pracę kończy dyskusja uzyskanych wyników. Mgr Olszewska, opierając się na Transakcyjnym Modelu Jakości Życia, przedmiotem swojej pracy uczyniła zagadnienie, jakim jest poszukiwanie psychospołecznych wyznaczników jakości życia osobistego i zawodowego wśród pracowników ochrony. Wśród nich uwzględniła zarówno zmienne socjodemograficzne (płeć i stanowisko pracy), wymiary osobowości (według modelu Wielkiej Piątki),

poczucie stresu i style radzenia sobie z nim. Do postawionego problemu sformułowała 9 pytań badawczych i 23 hipotezy. Badaniom podano 260 pracowników ochrony (obojsza płci), zarówno wyższego, jak i niższego szczebla.

W badaniach zastosowano ankietę opracowaną na użytek badań oraz pięć standardowych narzędzi pomiaru, adekwatnie dobranych do sformułowanego celu badawczego. Zastosowano staranną analizę statystyczną, w której wykorzystano zaawansowane modele statystyczne, m. in. dwuczynnikową analizę wariancji, analizę regresji czy modelowanie równań strukturalnych. Na podkreślenie zasługuje bogactwo przedstawionych wyników, wynikających z przeprowadzonych analiz. Autorka sprawdzała rolę zmiennych socjodemograficznych (płeć i stanowisko pracy), traktowanych jako moderatory zależności między wymiarami osobowości, poczuciem stresu i stylami radzenia sobie a jakością życia osobistego i zadowoleniem z pracy oraz rolę osobowości jako mediatora związku między zmiennymi socjodemograficznymi a jakością życia osobistego i zadowoleniem z pracy oraz związku między stresem a radzeniem sobie. Należy podkreślić niezwykle staranność Autorki w prowadzeniu analiz statystycznych.

Lektura tej części pracy skłania również do sformułowania kilku uwag i propozycji, które warto byłoby uwzględnić w ewentualnych przyszłych badaniach:

- biorąc pod uwagę złożoność podjętej przez mgr Olszewską problematyki sądzę, że przydatne byłoby zamieszczenie modelu badań własnych;
- w rozprawie zabrakło wyraźnego uzasadnienia dlaczego Autorka wśród zmiennych socjodemograficznych uwzględniła płeć i stanowisko pracy. W badaniach uwzględniono więcej zmiennych (w tym, np. staż pracy), zwłaszcza, że te analizowane słabo różnicowały ogólne wyniki jakości życia i zadowolenia z pracy w badanej grupie pracowników ochrony. Z kolei, brak jest informacji o ewentualnych związkach jakości życia z innymi zmiennymi socjodemograficznymi;
- należy zwrócić uwagę na wyraźną przewagę liczby mężczyzn w stosunku do kobiet, co miało swoje znaczenie dla uzyskanych zależności. Rozumiem jednak, że wynikało to ze specyfiki wybranego do analiz zawodu;
- objaśnienia pod tab. 16, 17 itd. powinny być zamieszczone w j. polskim (a nie w angielskim);
- wskazana byłaby też większa ostrożność w interpretacji uzyskanych wyników badań. Wiele przytoczonych wskaźników *Beta* ma niską wartość lub jest nieistotna statystycznie, stąd ich rola predykcyjna wydaje się ograniczona (np. na str. 153 Autorka stwierdza, że „stanowisko pracy oddziałuje pośrednio na czynnik neurotyczności ($Beta=,14, p=,119$)”); jest to jednak zależność

nieistotna statystycznie. Dalej autorka stwierdza „na poziomie istotności 0,064 można przyjąć, że ekstrawersja jest mediatorem związku między stanowiskiem pracy a zadowoleniem z pracy”. Przyjmowany poziom istotności pozwalający na orzekanie o istnieniu związku nie powinien być większy niż $p < 0,05$.

- nie negując przyjętych przez Autorkę założeń sądzę, że w odniesieniu do hipotezy 23, w której przyjęto, że osobowość jest mediatorem zależności między poczuciem stresu i stylami radzenia sobie a jakością życia i zadowoleniem z pracy można byłoby przyjąć jako mediatory stres i style radzenia sobie w relacji osobowość – jakość życia i zadowolenie z pracy (można bowiem założyć, że to osobowość, jako względnie stała struktura, determinuje poczucie stresu i wybór sposobów radzenia sobie, a nie odwrotnie).

Ogólna ocena rozprawy

Podsumowując, pomimo podniesionych uwag, które w większości mają charakter dyskusyjny i mogą być przydatne w dalszym rozwoju naukowym Doktorantki, bardzo pozytywnie oceniam przedstawioną do recenzji pracę. Wnosi ona nowe treści w obszar związku między zmiennymi psychospołecznymi a jakością życia i zadowoleniem z pracy. Uzyskane rezultaty mają wartość poznawczą, mogą być inspiracją do dalszych poszukiwań w tym obszarze, a ponadto znaleźć zastosowanie w praktyce. Autorka wykazała się dobrą znajomością analizowanych w pracy zagadnień, a także dociekliwością badawczą, umiejętnością stawiania pytań, formułowania hipotez, analizy i interpretacji wyników. Na podkreślenie zasługuje to, iż Autorka wychodzi poza schemat korelacyjny i uwzględnia także modele wielozmiennowe. Język, którym posługuje się Doktorantka jest jasny, zrozumiały i komunikatywny. Nie sposób nie docenić także bardzo bogatej literatury, w tym anglojęzycznej, wykorzystanej w pracy. Za cenne uważam podjęcie w końcowej części rozprawy doktorskiej rzeczowej dyskusji wyników badań z pogłębioną ich interpretacją i odniesieniem do literatury. Istotnym walorem rozprawy jest także wskazanie na praktyczne aspekty uzyskanych wyników badań.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska odpowiada warunkom określonym w ustawie o tytule i stopniach naukowych. W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady ds. Nauki Instytutu Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego o dopuszczenie mgr Sylwii Olszewskiej do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Łódź, dnia 22.05.2014.